

Gerb. Giedrei Balčytytei,
Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanclerei

Atviros Vyriausybės skyriui
Lietuvos Respublikos Vyriausybė

Atviros vyriausybės darbo grupės nariams

2023 m. liepos 13 d.
Vilnius

DĖL ATVIROS VYRIAUSYBĖS 2023 - 2025 M. PLANO TIKSLINIMO DĖL NVO PLĖTROS VEIKSMO

Nevyriausybinių organizacijų aktyviai įsitraukė ir nuolatos dalyvavo rengiant Atviros Vyriausybės 2023-2025 m. planą.

Tačiau, susipažinus su plano projektu pastebėta, kad visos plane numatytos priemonės yra skirtos išskirtinai viešojo sektoriaus veiklos (teisėkūros proceso, aptarnavimo kokybės, konsultavimosi su visuomene) gerinimui, t.y. vienpusės, neįtraukios ir neįgalinančios piliečių/pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimo. Ir tai, mūsų nuomone, neatliepia Atviros Vyriausybės pagrindinių tikslų. Be to, kaip ir kalbėjome paskutinio darbo grupės posėdžio metu, kelia klausimų, ar ir kokią pridėtinę vertę sukurs plane numatytos, mūsų požiūriu, pernelyg tradicinės, pasyvios priemonės (metodinės rekomendacijos, tarnautojų mokymai ir tinklai, gerųjų praktikų biblioteka ir pan.), greta jau parengtų ar įgyvendintų, bet, deja, nepadariusių norimo poveikio valstybės valdymo kokybei.

Manome, kad siekiant realaus pokyčio, būtent, kad piliečiai nuosekliai ir kompetentingai dalyvautų sprendimų priėmimo ir viešųjų paslaugų teikimo procesuose, turi būti numatyti ir pačių piliečių įtraukimo, motyvavimo ir įgalinimo veiksmai. Visuomenės pasyvumas, nepasitikėjimas savimi ir valdžios institucijomis, kompetencijų stoka ypač ryški savivaldos lygmeniu, kurią ne pirmus metus stebime bendraudami su įvairių sričių nevyriausybiniomis organizacijomis, savivaldybių NVO tarybomis bei tą patį atliepia ir atliekami tarptautiniai tyrimai.

Todėl siūlome vietoj trečiojo veiksmo, **sukurti ir išbandyti inovatyvią priemonę, skirtą nuosekliam visuomenės įtraukimui į viešųjų paslaugų teikimo bendrakūrybos procesą nacionaliniu (arba savivaldybės) lygmeniu - pilotines bendrakūrybos dirbtuves.**

Moksliniuose tyrimuose ne kartą akcentuota, kad bendradarbiavimo „raumuo“ stiprinamas per patirtį, todėl labai svarbu, kad pirmieji įtraukusių bendradarbiavimo praktikų bandymai būtų sėkmingi, o geroji praktika sklįstų tiek institucijų viduje, tiek tarp institucijų. Vadovaujantis Jungtinės Karalystės Atviros Vyriausybės plano principais, viena iš numatomų veiklų galėtų būti bent 4 bendrakūrybos pilotinių dirbtuvių įgyvendinimas. Jungtinės Karalystės atveju šios pilotinės dirbtuvės buvo rengiamos kartu su ekspertais, joms skirtas papildomas finansavimas, rengiami tarpiniai aptarimai, o dirbtuvių pabaigoje suinteresuotosios šalys tarėsi dėl galimo šių formatų formalizavimo. Bendrakūrybos praktikų diegimą pradėti nuo formalios jų institucionalizacijos nerekomenduojama dėl sistemos pasipriešinimo – neturintys gebėjimų valstybės tarnautojai nebus linkę vadovautis šia praktika, todėl labai svarbu suformuoti bent minimalius įgūdžius, jog poreikis jos taikymui kiltų „iš apačios“, kai bendrai kuriama

dalyvaujant piliečiams ir pilietinės visuomenės organizacijoms. Šis principas padeda patenkinti žmonių poreikius ir užtikrinti demokratinį dalyvavimą.

Pridėtinė bendrakūrybos vertė yra aktyvus bendradarbiavimas tarp valdžios institucijų, joms pavaldžių įstaigų bei paslaugų teikėjų ir naudotojų, kurie įtraukiami į demokratiškai vykdomą bendro kūrimo procesą (bendrą inicijavimą, suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą, bendrą projektavimą, bendrą įgyvendinimą, bendrą vadybą ir valdymą, bendrą vertinimą).

Su bendrakūrybos proceso organizavimu ir konkrečiais įvairių valstybių įgyvendinamų projektų pavyzdžiais galima susipažinti šioje svetainėje <https://cosie.turkuamk.fi/arkisto/index.html>.

Atkreipiame dėmesį, kad nemažai pažangių idėjų ir siūlymų buvo išsakyta kūrybinių dirbtuvių metu, kurios, deja, neįtrauktos į Atviros Vyriausybės plano projektą. Todėl siūlome atnaujinti planą, remiantis surinkta informacija ir siūlymais kūrybinių dirbtuvių metu.

Taip pat atkreipiame dėmesį, kad šiuo metu **nėra aiškaus apibrėžimo, kokios veiklos laikomos viešosiomis konsultacijomis** ir kokiais atvejais jos turėtų būti taikomos. Viena vertus, pagal šiuo metu galiojantį LR Teisėkūros pagrindų įstatymą, konsultavimasis su visuomene gali būti vykdomas ir teikiant „pasiūlymus dėl Teisės aktų informacinėje sistemoje paskelbtų teisėkūros iniciatyvų ir teisės aktų projektų“ (7 straipsnis, 1 dalis), taip pat nurodoma, kad „Informacija apie konsultavimosi su visuomene rezultatus turi būti teikiama teisės aktą priimančiam subjektui ir skelbiama viešai Teisės aktų informacinėje sistemoje“ (7 straipsnis, 3 dalis). Tai savaime leidžia daryti prielaidą, jog būtent Teisės aktų informacinė sistema yra pagrindinė erdvė viešosioms konsultacijoms. Antra vertus, Viešųjų konsultacijų metodikoje ir gairėse nurodoma, kad „TA projekto išplatinimas Teisės aktų informacinėje sistemoje (TAIS) nėra laikomas konsultacija“.

Šis vidinis prieštaravimas ne tik kelia klausimus dėl to, kas iš tiesų yra laikoma viešąja konsultacija, bet ir suteikia galimybę institucijoms pasirinkti mažiausiai pastangų reikalaujantį konsultavimosi formatą. Kaip diskutavome ankstesniuose formatuose, tai taip pat kelia pamatuojamumo iššūkį – nesant aiškaus standarto, neįmanoma ir išmatuoti, kiek plačiai ar sėkmingai konsultavimosi praktika taikoma institucijose. Taigi, reikalingas sutarimas dėl bendro apibrėžimo, kuris aiškiai atskirtų informacijos patalpinimą TAIS, viešąsias konsultacijas ir, žvelgiant į ateitį, labiau įtraukias bendrakūros formas.

Pagarbiai

Gaja Šavelė
Nacionalinės nevyriausybinių organizacijų koalicijos direktorė

Judita Akromienė
Nacionalinis švietimo NVO tinklas

Aistė Adomavičienė
Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas

Rytis Jokubauskas
NVO teisės institutas

Domantas Katelė
Lietuvos jaunimo organizacijų taryba